Alfabetitzacions sociopolítiques, ciutadania i emancipacions. Homenatge a Paulo Freire

“L’home radical compromès amb l’alliberament dels homes no es deixa prendre en ‘ cercles de seguretat’ en els quals s’empresona també la realitat. Ans al contrari, és més radical com més s’insereix en aquesta realitat per, a fi de conèixer-la millor, transformar-la millor.”

paulo freire [1921-1997]

Aquest número de rizoma freireano el dediquem, amorosament i política, a Paulo Freire i també a Francesc Ferrer i Guardia, en el 120 aniversari de l’apertura de l’Escola Moderna (1901-1921)… i evidentment, a les dones i homes que, de diverses maneres, han eixamplat amb les seues lluites compartides les sendes per ells obertes…

[1921-2021] i [1859-2021]

Obrir aquesta reflexió inserint-la en un canvi de model, absolutament imprescindible si volem, realment, que des de les plurals iniciatives públiques, socials… d’educació permanent i popular, recomencem les tasques i/o funcions de posar el quotidià novell de les alfabetitzacions sociopolítiques com a ferramentes bàsiques per somniar-refondre-recompondre-recombinar-… les emancipacions, possibles i múltiples, que possibiliten, alhora, unes ciutadanies actives, radicals, populars… des d’una perspectiva-dinàmica zoe-geo-tecno, com afirma Rosi Braidotti.

I, aquestes alfabetitzacions sociopolítiques que van ser la matriu-motriu del perllongat moviment pel dret a l’educació permanent, sempre associat amb les classes treballadores que lluiten, poc a poc han anat minvant i/o desapareguen de les diverses iniciatives d’educació popular i permanent encetades als barris, pobles… passant de ser accions contestatàries-revolucionaries-emancipadores-…, de construcció de pràctiques, espais i coneixements crítics a simples activitats i/o currículums, més o menys reglats, reformistes-adoctrinadors-neoliberals-… que, malgrat fer referència a la crítica i a d’altres conceptes innovadors, han esdevingut sols programes administratius-administrativistes… que, podríem dir, s’han refermat

Institut Paulo Freire de Espanya · https://www.rizoma-freireano.org/alfabetitzacions-sociopolitiques-ciutadania-i-emancipacionshomenatge-a-paulo-freire/ · Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

conseqüentment en la dialèctica de l'opressió-domini, com assenyalà Ettore Gelpi fa molt de temps, opressió-domini amb les seus diverses modalitats i actualitzacions…

Tanmateix, noves iniciatives, però, emergeixen als barris, pobles, comarques, associacions… per tot arreu, impulsades per les noves generacions amb un profund sentit de la llibertat i plenament antiautoritàries, que enllacen amb les velles accions i, malgrat tot, enllesteixen moments de noves institucionalitats instituents, democràtiques i alternatives com a transformadores transductives, més enllà d'allò digital, reapropiant-se'l i recombinant-lo, tot operant en contra i/o a banda de la subsumpció del capital: real, hiperreal i mental que, conjuntament, susciten la colonització de cossos, pràctiques i institucions i, alhora, promovent la cooperació, la solidaritat social, l'ajuda mútua… obrint una possibilitat d'emancipacions i de lluites obertes i compartides contra el monocultiu de l'individualisme i la competència, puix "en aquest punt –en la transformació neoliberal del procés educatiu–, es troba el perill definitiu per la desertificació final del futur de la humanitat. Si se continua pel camí de la separació de la formació tècnica i l'educació crítica (…) ja no quedarà cap rastre d'autoconsciència autònoma (…) i el general intellect haurà estat subjugat per sempre", com afirma Franco Berardi.

Aquestes alfabetitzacions sociopolítiques novelles, com les velles, haurien de garantir els camins envers les emancipacions i apoderaments de les classes obreres, populars que lluiten, de les treballadores i treballadors cognitius precaris… per inventar i/o reconstruir, amb aquestes alfabetitzacions, una nova autonomia-hegemonia social, cultural i política… i, a la par, impulsar que la descoberta-exploració de la consciència del coneixement puga esdevenir la senda envers les emancipacions presents-futures entenent-les "com un camí d'alliberament no solament per a uns quants escollits sinó per tothom. Això vol dir que ha de ser una via d'accés a uns drets igualitaris i no la porta exclusiva d'obtenció i reproducció de privilegis" com afirma Marina Garcés.

Recordar, en aquest centenari, aquestes paraules: *«Al hablar con tal esperanza de la posibilidad de cambiar el mundo, no quiero dar la impresión de ser un pedagogo lírico o ingenuo. Al hablar de esta forma, no desconozco lo difícil que se hace, cada vez más, implicarse a favor de los oprimidos, de aquellos a quienes se les impide ser»*, quan sols observem al nostre voltant situacions plenes d'inhumanitat, d'injustícies… ens duu a requerir-recompondre la nostra capacitat humana d'ésser, i existir autènticament, a recuperar la integritat de les veus baixes, l'amor al món i a reafirmar-nos nosaltres mateix com plens subjectes polítics amb capacitat de resistència-i-creació front a les forces de colonització-dominació-opressió.

Hui, la praxis de Freire està més present i actual que mai i nosaltres, com mestres, dones, ciutadanes, etc. estem juntes en això… en la reconstrucció-recreació d'uns espais alliberats i una praxis política, ètica i educativa, antagonista i emancipadora, i sabem, com afirma Rosi Braidotti, que *«aquesta praxi requereix obrir-se als altres i co-construir estructures socials alternatives i desitjos alternatius que sostinguin la labor de transformar el negatiu. Retornar el desig a la seva estructura afirmativa és una manera d'aprendre a viure la vida no-feixista, és a dir, una vida guiada per l'ètica de l'afirmació relacional»* que, primordialment, és co-implicació recíproca i una acció de realitzar-compartir experiències, lluites… en definitiva, una vida quotidiana i política en procés puix la praxis freireana viu en les nostres resistències i en les nostres creacions.

'Nosaltres-estem-junts-en-això…' Aquesta, potser, seria l'expressió… que enuncia una praxi singular-col·lectiva de formacions i/o reconversions alternatives dels subjectes immersos en un esdevenir, en potència i en cooperació, al si d'aquesta praxi transformadora, introduint una transversal doble vessant, de relacionalitat-diferencialitat i d'afecció, d'amorositat i de solidaritat, és a dir, produint-transformant les capacitats i/o operant les reconversions dels subjectes en el seu treball quotidià així com el procés de construir noves pràctiques, de crear, a partir d'elles, nous conceptes, etc. Esdevenen un procés-projecte-programa d'invenció i/o transformació dels mons que requereix un exercici-pràctica-reconeixement d'afirmar que l'obediència ja no és una virtut i, com Lorenzo Milani va asseverar ja fa temps, "deu el mestre ser profeta, escrutant els 'signes del temps', endevinant als ulls dels xiquets les coses magnífiques que ells veuran clares demà i que nosaltres albirem encara de manera confusa." Ens cal, doncs, reivindicar la reelaboració cre-activa de la vida, de les alfabetitzacions –no només lletrades, sinó també socials, culturals, sexuals, econòmiques, tècniques, polítiques…–; d'enfortir i incardinar processos que promoguen praxi educatives, socials, polítiques… cre-actives, ací i ara, que puguen convertir-se en pràctiques-i-mons d'acollida, de recomposició de comunitats… obviant i/o neutralitzant la meritocràcia que és sempre un al·licient neoliberal envers la ignorància i la incardinació en el mercat i, a més a més, una enorme renúncia a l'autonomia de les alfabetitzacions sociopolítiques, de l'aprenentatge…